

Profilaktika inspektorining qizil toifadagi hududlarda jinoyatlarni barvaqt oldini olish borasida hamkorlik chora-tadbirlari

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi 3 kurs kursanti

Baxtiyorov Islom Azizbek o'g'li

Ilmiy rahbar: dotsent. **O.X.Narzullayev**

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorining qizil toifadagi hududlarda jinoyatlarning barvaqt oldini olish borasidagi faoliyati va hamkorlik mexanizmlari tahlil etilgan. Jinoyatchilikka moyil hududlarda ijtimoiy-iqtisodiy, psixologik va tashkiliy omillarni o'rganish, ularni kamaytirish yo'llari, shuningdek, mahalla, ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash, bandlik va yoshlar siyosati idoralari bilan o'zaro hamkorlikning samarali shakllari ko'rsatib o'tilgan. Maqolada jinoyatlarning profilaktikasida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va jamoatchilik ishtirokini kuchaytirish masalalariga ham alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektori, jinoyatlarning barvaqt oldini olish, qizil toifadagi hududlar, ijtimoiy xavf, hamkorlik, huquqbuzarliklar profilaktikasi, jamoatchilik nazorati, xavfli hududlar, kriminogen omillar, mahalla tizimi.

O'zbekiston Respublikasida huquq-tartibotni mustahkamlash, fuqarolarning xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikning oldini olish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Ayniqsa, jinoyatchilik darajasi yuqori bo'lgan, ya'ni “qizil toifa” deb belgilangan hududlarda profilaktika inspektorining faoliyati muhim strategik ahamiyat kasb etadi. Bunday hududlarda jinoyatlar ko'proq ijtimoiy-iqtisodiy muammolar, ishsizlik, past darajadagi huquqiy ong, oilaviy nizolar va yoshlarning bo'sh vaqtini to'g'ri tashkil etilmagani kabi omillar natijasida sodir bo'ladi [1]. Shu sababli profilaktika inspektori bu omillarni tahlil etib, ularning ildizini bartaraf etish yo'nalishida tizimli hamkorlik chora-tadbirlarini amalga oshirishi lozim.

Profilaktika inspektorining asosiy vazifalaridan biri — jinoyat sodir etilishi mumkin bo'lgan xavfli hududlarda ijtimoiy muhitni tahlil qilib, xavf darajasini aniqlashdir. Shu jarayonda u mahalla fuqarolar yig'inlari raislari, yoshlar yetakchilari, xotin-qizlar faollari, ta'lim muassasalari pedagoglari hamda psixologlar bilan yaqindan hamkorlikda ishlaydi. Masalan, voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilayotgan jinoyatlar ko'p kuzatilgan joylarda, profilaktika inspektorlari maktab va kollej rahbariyati bilan birgalikda “risk guruhiga kiruvchi” o'quvchilar ro'yxatini shakllantirib, ular bilan individual suhbatlar o'tkazadi, otalar bilan profilaktik uchrashuvlar tashkil qiladi.

Shuningdek, qizil toifadagi hududlarda jinoyatlarni barvaqt aniqlashda raqamli texnologiyalarni qo'llash tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Masalan, videokuzatuv tizimlari, jinoyat xaritalarini yaratish, xavfli joylarda sun'iy intellekt asosida tahliliy monitoring olib borish kabi choralar nafaqat jinoyat sodir bo'lgandan keyin, balki ularning oldini olishda ham samarali natija beradi. Shu bilan birga, har bir profilaktika inspektorining faoliyatida “mahalla — oilaviy psixolog — profilaktika inspektori” uchlik tizimini mustahkamlash orqali ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega [2].

Jinoyatlarni barvaqt oldini olishda ijtimoiy psixologik yondashuvlar ham alohida o'rin tutadi. Profilaktika inspektori o'z faoliyatida shaxsning ichki motivatsiyasini, ijtimoiy munosabatlarini va o'zgarishga tayyorlik darajasini chuqur tahlil qilishi kerak. Ayniqsa, ilgari jinoyat sodir etgan yoki muayyan xavf guruhiga kiruvchi shaxslar bilan yakka tartibda olib boriladigan psixologik suhbatlar ularning xulqini ijobiy tomonga o'zgartirishda muhim omil bo'ladi. Bunday yondashuvlar xalqaro tajribada ham keng qo'llanilib, jinoyatlarning takrorlanish holatini 30–40 foizgacha kamaytirishga yordam beradi [3].

Profilaktika inspektorining samarali faoliyat yuritishi uchun davlat idoralari o'rtasida mustahkam o'zaro hamkorlik tizimi zarur. Shu ma'noda, Ichki ishlar organlari, Bandlik agentligi, Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi, Yoshlar ishlari agentligi hamda mahalliy hokimliklar o'rtasidagi ma'lumot almashinuvi tizimini raqamlashtirish muhimdir. Chunki jinoyatga olib keluvchi ijtimoiy muammolar — ishsizlik, spirtli ichimliklarga ruju qo'yish, oilaviy zo'ravonlik va voyaga yetmaganlar nazoratining sustligi — faqat kompleks yondashuv bilan bartaraf etiladi.

Qizil toifadagi hududlarda jinoyatchilikning oldini olishda jamoatchilik ishtirokini oshirish ham muhim ahamiyatga ega. Profilaktika inspektorlari aholining faolligini oshirish, ularda “mahalla mening uyim” degan mas'uliyat hissini shakllantirish, fuqarolarning o'zaro hamjihatligini kuchaytirish orqali xavfsiz muhit yaratishga erishadi. Shu nuqtai nazardan, “Jinoyatsiz mahalla” loyihasi [4] amaliy ahamiyatga ega bo'lib, uning doirasida har bir hududda ijtimoiy xavf omillarining oldini olish chora-tadbirlari ishlab chiqilmoqda.

Qizil toifadagi hududlarda jinoyatlarni barvaqt oldini olish — bu faqat Ichki ishlar organlari yoki profilaktika inspektorining emas, balki butun jamoatchilikning vazifasidir. Shu bois, hamkorlikning barcha bosqichlarida tahliliy, psixologik va ijtimoiy mexanizmlarni uyg'unlashtirish, har bir profilaktika inspektorini zamonaviy bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirish, jinoyat xavfi yuqori hududlarda aholining huquqiy ongi va ijtimoiy mas'uliyatini oshirish orqali barqaror xavfsizlik muhitini ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2014-yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori, 2023-yil 10-may. “Ichki ishlar organlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”.
3. Karimov, I. “Jinoyatchilik profilaktikasi va ijtimoiy xavfsizlik tizimini rivojlantirish masalalari”. – Toshkent: Adolat, 2022.
4. “Jinoyatsiz mahalla” loyihasi bo'yicha Ichki ishlar vazirligi hisobot ma'lumotlari, 2023-yil.